

Elämää Lampaankerossa

Valokuva: Sara Tenkanen

© 2019 Marketta Uotila
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-33-9059-1

Ilman kaikkia mahrottoman hyvämuistisia lampaanketolaisia tätä kirjaa ei olis voitu koskaan kirjoittaa.

Erityiskiitokset hyvästä muistista saakoot:

Marja-Liisa, Pertti, Leila, Esko, Terttu, Matti, Hilikka, Eila ja Ritva.

Elämää Lampaankerosa

Johdanto

Me, tämän kirjan kirjoittajat, olemme muutamia Lampaankedossa syntyneitä naisia. Kolme meistä on oikeasti syntynyt Lampaankedossa, muut ovat syntyneet Lauttakylän sairaalassa, mutta melko pian syntymän jälkeen kuljetettu Lampaanketoon, kuka milläkin kyydillä. Meille tuli ajatus kirjoittaa tämä kirja, koska olemme jo vähän iällä ja silloin tulee mieleen omien juurien siirtäminen jälkipolville. Tarkoituksemme ei ole tehdä tästä kirjasta tieteellistä tutkimusteosta, vaan haluamme vain kirjoittaa ylös niitä asioita, joita vielä muistamme omasta elämästämme Lampaankedossa ja vanhempiemme sekä naapureittemme kertomia asioita ja tarinoita. Olemme kokoontuneet muutaman kerran vuodessa ja tapaamiset ovat olleet todella hauskoja. Se tapaamisten hauskuus on ehkä ollut tärkein innoittajamme. Lisäksi olemme haastatelleet monia muita Lampaankedossa syntyneitä sisarusiamme ja naapureitamme. Tänä päivänä, kun koko maailma on myrskyssä, eikä oma Suomemmekaan oikein tiedä mihin päin pitäisi mennä, on rauhoittavaa keskittyä vain arkipäivän asioihin ja miettiä miten ne ajan saatossa ovat pikkuhiljaa muuttuneet ja sukupolvet vaihtuneet. Haluamme kirjoittaa ylös Lampaankedon syntyvaiheista ja kehityksestä itsemme ja lastemme vuoksi, jotta muistaisimme missä meidän juuremme ovat jo pitkälti toistasataa vuotta olleet.

Lampaanketo ei ole suuren suuri kylä, mutta on sitä joskus sanottu Lampaankedonmaaksikin. Olemme huomanneet, että moni on kuullut Lampaankedosta, mutta harva tietää, missä se on ja millainen se on. Ehkä kukaan ei tiedä missä Lampaankedon tarkat rajat kulkevat, mutta se on avoin kaikille sen läpi kulkeville ja voi sitä onnekasta, joka saa ostetuksi sieltä tilkun maata. Lampaankedossa on ollut aina ja on vieläkin ainoastaan pientilallisia. Vaikka kaikki alueen metsät ja pellot laitettaisiin yhteen, ei siitä tulisi siltikään suurtilaa. Niin pieni kylä se on. Lampaanketo on kuitenkin aina ollut oma yhteisönsä, jossa yhteistyö naapureiden kesken on ollut kaiken elämisen perusta ja ilo, miksei myös oma vaikeutensakin.

Kirjurina kokoontumisissamme on toiminut Marketta Uotila, joka sitten on kirjoittanut suurimman osan kirjan tekstistä. Muina kirjoittajina ovat olleet Leila Peltomäki, Tarja Peltomäki, Susanna Toivola ja Joel Nokelainen. Kappaleen lopussa on kirjoittajan nimi, jos se on joku muu kuin Marketta. Osa tekstistä on kirjoitettu Lampaankedon murteella, jonka oikeinkirjotukseen olemme konsultoineet Heikki Jaakolaa. Valokuvia on melko paljon, onhan totta, että yksi kuva vastaa tuhatta sanaa. Valokuviin olemme pyrkineet merkitsemään aina lähteen.

Mukavia lukuhetkiä sinulle ja antoisia muistelumatkoja myös omaan lapsuuteesi!

Sisällysluettelo

Johdanto	4
1 Lampaankedonmaa.....	11
1.1 Lampaankedon sijainti.....	11
1.2 Räikänmaantie	13
1.3 Polut Lampaankedon metsissä	16
1.4 Tietoa Lampaankedosta muiden kirjoittamana	18
1. Lampaankedon luonto ja nähtävyydet	20
2.1 Lampaankeron luonto	20
2.2 Luonnon ihmeitä.....	22
2.2.1 Luonnonmarjat.....	22
2.2.2 Lampaankedon hyödyllisiä kasveja.....	23
2.2.3 Mahrottoman tyäläitä möttiäisiä ja mötinkäisiä.....	26
2.3 Nähtävyydet.....	30
2.3.1 Vihkimysvuari.....	30
2.3.2 Sammakkaprunni	33
2.3.3 Valto-oja	34
2.3.4 Tikkasuuli.....	35
2.3.5 Ruastelähre	36
2.3.6 Santatiä	36
2.3.7 Ketunpesämmäki.....	37
2.3.8 Vihkimyslähre.....	38
2.3.9 Ryssäntornimmäki	40
2.3.10 Ämmänsua.....	43
2.3.11 Kärmeukuusi.....	44
2.3.12 Paratiisi.....	45
2.3.13 Isokivi.....	45
3. Lampaankedon tilat.....	47
3.1 Pohjantila.....	47
3.1.1 Kuusenoja/Pohjantila/ Nokelaisen aikakaudelta.	47
3.2 Heinilä	48

3.3	Käen metsä	48
3.4	Nikkilän metsä	48
3.5	Ilomäen pelto.....	48
3.6	Haaviston pelto.....	49
3.7	Isomätikön pelto	50
3.8	Lampaankedon tila.....	51
3.8.1	Lampaankedon alkuvaiheita	51
3.8.2	Leppänen	51
3.8.3	Toivola	52
3.9	Kangasmaan tila	53
3.9.1	Emilia ja Nestori Kukkanen	53
3.9.2	Kangasmaan tila ja rakennukset	55
3.9.3	Emma ja Nestori Kukkanen	59
3.9.4	Kangasmaan tilan jakaminen.....	61
3.9.5	Aune ja Paavo Hietä	62
3.9.6	Irja ja Toivo Salonen.....	66
3.9.7	Pertti ja Maija Salonen	69
3.10	Sorjamäen tila	70
3.10.1	Sorjamäen historiaa	70
3.10.2	Matilda ja Kustaa Sorjamäki	71
3.10.3	Kalle ja Selma Sorjamäki	73
3.10.4	Tilan rakennuksia.....	75
3.10.5	Alli ja Gunnar Sorjamäki	76
3.10.6	Heikki ja Leila Peltomäki	82
3.10.7	Muistojen puutarha.....	82
4.	Yhteisöllisyys Lampaankerosa.....	87
4.1	Kyläilyt.....	87
4.2	Lampaankedonmaan lapsia ja nuoria 1900- luvun alussa	93
4.2.1	Irjan muistelmia lapsuudestaan.....	94
4.2.2	1900- luvun pualenvälin mukulat	98
5.	Lasten kasvatus	116

5.1	Työnteon opettaminen.....	116
5.1.1	Lapsenpiikana.....	118
5.1.2	Marjastaminen ja sienestäminen	121
5.1.3	Metsätyöt.....	122
5.1.4	Muita mukuloitten hommia.....	126
5.2	Rangaistukset	128
5.3	Muutamia kasvatuseriaatteita	130
5.4	Mukuloille tärkeet juhlapäivät.....	132
5.4.1	Pikku-joulu.....	132
5.4.2	Koulun joulu- ja kevätjuhlat.....	132
5.4.3	Joulu.....	133
5.4.4	Nuutipukinpäivä.....	136
5.4.5	Laskiainen	136
5.4.6	Pääsiäinen.....	141
5.4.7	Aprillipäivä	142
5.4.8	Vappu.....	142
5.4.9	Juhannus	143
5.5	Kesäleirit.....	144
6	Koulunkäynti	146
6.1	Koulunkäynnin alkuvaiheita	146
6.2	Räikänmaan kansakoulu	148
6.2.1	Koulumatkat Lampaankerosta Räikämmaahan ja takasin.....	156
6.2.2	Kansakoulu kylän keskuksena	159
6.2.3	Kansakoulun loputtua.....	162
7	Onnettomuuksia Lampaankedossa	164
8	Sairauksien hoito.....	167
9	Yhteistyö Lampaankedon kyläyhteisössä	174
9.1	Viljanviljelyn kehittyminen	175
9.1.1	Viskuri	178
9.1.2	Tappuri.....	179
9.1.3	Traktori	180

9.2	Perunan viljely	182
9.2.1	Kellari	185
9.3	Heinätyöt	186
9.3.1	Pyörtänöruohot.....	186
9.3.2	Heinän viljely	187
9.3.3	Kerpot.....	192
9.3.4	Suuli	193
9.4	Juurikkaat	197
9.5	Pellava	199
10	Salaojitus	202
11	Rakentaminen.....	204
11.1	Tiilien tekeminen rakennuksia varten.....	204
11.2	Punamultamaalin tekeminen.....	205
11.3	Pärekatto	206
11.4	Kaivo	208
12	Eläinten hoito.....	211
12.1	Lehmät	211
12.2	Kanat.....	218
12.3	Lampaat.....	223
12.3.1	Lampaan villaa	224
12.3.2	Lampaan lihaa	226
12.3.3	Lampaantaljoja.....	227
12.4	Kutut	227
12.5	Siat.....	229
12.5.1	Sianteurastus entiseen tapaan kotioloissa Lampaankedossa	230
12.6	Hevonen	231
12.6.1	Hevosen varusteista	233
12.7	Kissat.....	237
13	Pluttanahulju	239
14	Kaupankäyntiä	242
14.1	Lauttakylä kauppakeskuksena.....	242

14.2	Räikänmaan kaupat	242
14.3	Ensimmäiset kiertävät kaupustelijat	243
14.4	Kulkukauppiaat	244
14.5	Kauppa-autot	244
14.6	Muut kiertävät kauppiaat.....	246
14.7	Muut kulkevaiset Lampaankerosa	247
15	Lampaankeron ruakahualto	249
15.1	Tarveaineita ruakiin	249
15.2	Ruakalistaa	253
16	Muut huushollityöt.....	258
16.1	Pyykinpesu.....	258
16.2	Mankelointi	260
16.3	Siivous	261
16.4	Tiskaaminen	263
16.5	Mattojen pesu.....	264
17	Käsityöt	264
17.1	Naisten käsityöt.....	264
17.2	Miesten käsityöt	265
18	Sähköt Lampaanketoon.....	269
19	Sota-aika Lampaankedossa.....	272
19.1	Suomi toisessa maailmansodassa	272
19.2	Lampaankedon miehet sodassa.....	273
19.2.1	Talvisota 30.11.1939 – 13.3.1940	273
19.2.2	Jatkosota 25.6.1941 – 19.9.1944.....	279
19.2.3	Yleisiä asioita sodan ajalta.....	282
19.2	Kotirintamalla.....	282
19.3	Rahan arvon muutokset	288
20	Lampaankeron murre	291
20.1	Yleistä Lampaankeron murteesta.....	291
20.2	Luettelo sanoista	292
21	Lauluja, loruja ja muita juttuja.....	311

21.1	Lampaankedossa laulettiin	311
21.2	Vanhoja sääennustuksia.....	314
21.3	Muistoja	315
21.4	Runoja, vitsejä ja sanontoja	319
21.5	Enempi mukuloitten hokemia loruja.....	329
21.5.2	Kirjainten opetteluloruja.....	332
21.5.3	Sanasukkeluutta kehittäviä runoja.....	332
21.6	Arvoituksia	333
21.7	Suutuspäissään sanottuja.....	334
22	Lampaankeron viisauksia	337
23	Loppusanat	341
	Lähdeluettelo.....	342

1 Lampaankedonmaa

1.1 Lampaankedon sijainti

Monille Huittislaisillekin on Lampaanketo tuntematon kylä. Johtunee varmaankin siitä, että Lampaankedonmaa on hyvin pieni kylä. Mutta siellä on kuitenkin eletty toistasataa vuotta. Kylä on ollut pieni, mutta sillä on ollut oma väkevyytensä. Lampaankedon voima on aina ollut siinä, että siellä on eletty hyvinkin läheisissä kanssakäymisissä naapureiden kesken. Lampaanketoon ovat meidän lapsuudessamme kuulunut seuraavat talot, Lauttakylästä päin lueteltuna: Kuusenoja, Leppänen, Hieta, Salonen ja Sorjamäki. Vaikkakaan pienellä kyläpahasella ei niin selkeitä rajoja ole ollut, niin nämä talot lampaanketolaiset ovat aina ajatelleet maahansa kuuluvan. Lisäksi siellä on ollut peltoa tai metsää Nikkilällä, Käellä, Ilomäellä, Mätiköllä ja Haavistolla. Mutta jokainen, joka Lampaankedossa on joskus asunut, pitää itseään aina lampaanketolaisena.

Tämä kartta on kopio Huittisten kaupungintalolla olevasta vanhasta kartasta. Kansiolista Huittisten vanhoja karttoja saa katsoa kysymällä arkistinhoitajalta. Karttoihin liittyy Paikkakuntakortisto, jossa on selitetty kartassa olevien numeroiden tarkoitus. Kartaston on Huittisten kotiseutupiiri, kauan sitten koonnut. Olemme merkinneet karttaan neliön muotoisella viivalla Lampaankedon rajat, suurin piirtein. Kartta on todennäköisesti tehty ennen 1930 lukua, koska siihen on merkitty

Lampaankedosta vain Rantanen, Kangasmaa ja Sorjamäki. Ne olivat Lampaankeron torpat 1900-luvun alussa. 1930-luvun aikana Rantaselle muuttivat Kuusenojat. Lampaanketoon tuli myös Leppänen, paikalle, jota aikaisemmin kutsuttiin Lampaankedon mökiksi. Vuonna 1929 sinne tuli Viikimäyksen tila, jossa asui Hiedan perhe. Lampaanketo kuului 1900-luvun alkupuolelle asti Takkulan, Nikkilän, Käen ja Huhkolan maihin.

Lampaanketo löytyy niin, että lähtee ajamaan Huittisten Lauttakylänkadulta, Räikänmaa-viitan osoittamaan suuntaan. Sitten noin 3 km päässä tulee jyrkkä ns. Pennasen mutka, joka on ensimmäiseen karttaan merkityn neliön vasemmassa laidassa. Siitä Lampaanketo alkaa. Seuraavaksi on pieni ylämäki ja oikealla on Nokelainen eli Pohjan tila. Aikaisempia asukkaita talossa olivat Kuusenoja ja Rantanen. Oikealla alkavat pellot ja vasemmalla metsä. Meidän lapsuudessamme vasemmalla oli seuraavaksi Leppäsen talo. Seuraavaksi oli Hiedan ja Salosen talot ja pellot, jotka muodostivat ennen Kangasmaan tilan. Pienen metsäosuuden takana on Sorjamäki.

Tämä toinen kartta on Peltomäen Leilan arkistoista. Lampaanketo sijaitsee suunnilleen karttaan piirretyn soikion sisällä. Kartan avulla yritämme selkeyttää tämän päivän tilannetta Lampaankeron asuttamisessa. Soikion läpi kulkeva tie on Räikänmaantie. Lampaanketo alkaa siis vähän ennen Nokelaisen kesäasuntoa, joka on kartassa ensimmäinen pieni musta neliö soikion vasemmassa reunassa, Räikänmaantien alapuolella. Toivola, Hieta ja Santala ovat mustat neliöt Räikänmaantien yläpuolella. Pertti ja Maija Salonen ovat rakentaneet talonsa tien alapuolella olevan neliön kohdalle. Hilka (os. Hieta) ja Hannu Santalan nykyään omistama talo on entinen Salonen. Hiedan talon omistaa nykyään Toivo Hieta. Leppänen kuuluu nykyään Aleksi Toivolalle ja hänen perheelleen. Lampaanketo päättyy Sorjamäkeen, jossa asuu nykyään Leila Peltomäki.

1.2 Räikänmaantie

Alkuun Lampaanketoon pääsi Lauttakylästä meijerin ja Kivirannan kartanon ohi kulkevaa kärrytietä. Tietä pääsi Löysälään ja sieltä kärrytie kulki Ilomäen ohi Lampaanketoon. Kärrytie kulki Kukkasen ja Sorjamäen ohi Sammaljoen rantaan ja siitä Pyölön torpan kautta edemmäksi Räikänmaahan. Siltaa Sammaljoen yli ei ollut. Jossain vaiheessa joen yli rakennettiin puinen silta, jota pitkin pääsi Sammun ja Räikänmaan väliselle tielle. Vuonna 1956 tehtiin uusi silta, joka edelleen on paikallaan ja hyvässä kunnossa. Silta on Sorjamäestä noin 300 m Räikänmaan kylään päin. Räikänmaalaiset ristivät sen Viskarin sillaksi. Vanhempi nimi oli Pyölön silta, Pyölönvuoren mukaan annettu.

Lampaankedon läpi kulkee tällä hetkellä Räikänmaantie, joka lähtee Lauttakylänsäältä etelään, Huhkolan alueen kohdalta. Alkuun tie oli oikeastaan vain kaksi uraa eli se oli pelkkä kärrytie. Tietä kuljettiin hevostärryillä tai kävellen. Kehityksen myötä, jollain vauraammalla saattoi olla polkupyöräkin. Tien keskellä oleva korkea kohta kasvoi heinää, niin kuin tien reunatkin. Naisihmiset yleensä sirpillä keräsivät pyörtänöruohot tarkasti talteen kantokoppaansa. Tie kasvoi hyvin luonnon heinää, koska hevoset sitä kulkiessaan lannoittivat. No, pientilalliset luultavasti keräsivät myös hyvät lannoitekikkareet trekooliinsa, satoa parantamaan.

Entisaikojen elämä rytmittyi vahvasti vuodenaikojen mukaan. Oli kiihkeän toiminnan kausia ja toisaalta joutilaampia loppoaikoja. Keväisin ja syksyisin ihmisten kulkemisen riesana oli rospuutto eli kelirikko. Rospuutto oli luontaiseen vuodenkiertoon liittyvää liikkumista hankaloittavaa märkää ja loskaista aikaa, jolloin esiin tulivat roudan ja pakkasen tekemät kuopat ja epätasaisuudet kärrytien pinnassa. Tähän kaikkeen opittiin Lampaankedossakin vuosien vieressä varautumaan. Tien varteen ajettiin talvella hevosella santakasoja odottamaan kevättä. Santaa haettiin Santatietä pitkin Vihkimysvuoren eteläiseltä puolelta, missä oli metsänpohjana hyvää hiekkamaata. Santatie oli Huhkolan ja Kangasmaan tilojen rajalla. Kun kevät tuli ja huonot kelit, oli santa valmiina tielle heitettäväksi.

Räikänmaantiellä Lampaankedossa nähtiin monenlaista ihmettä vuosien varrella. Suuri ihme oli sekin, kun ensimmäinen auto ajoi Lampaankedon läpi. Kukkasen Nestori sen ensimmäiseksi huomasi ja huusi kovalla äänellä, niin, että koko kylä raikui: ”Tulkaa kaikki kattoon–AUTO TULEE!” Huuto kuului hyvin Sorjamäkeen asti. Joku metsäherra tuli autolla katsomaan metsiä. Jokainen, joka hiukankin oli kuulolla, juoksi tätä ihmettä katsomaan.

Pysähdyttävä kokemus oli sekin, kun Räikänmaasta kannettiin Lampaankedon kautta vainajaa miesvoimin Huittisten kirkolle. Kaksi miestä kantoi edestä ja kaksi takaa, puisella kantotelineellä. Ei ollut hevosta saatavilla ja vainaja piti saada kirkkomaalle haudan lepoon siunattavaksi.

Tein kuntoa alettiin hoitaa järjestelmällisemmin sodan jälkeen. Sota-aikana tietä korjailivat vanhemmat papparit, joiden ei tarvinnut sotaan mennä, ja nuoret koulupojat kuten esimerkiksi Leppäsen Esko. Sodan jälkeen tie jaettiin ”lotteihin”, joita sitten huutokaupattiin hollantilaisella huutokaupalla. Esko hoiti oman kotinsa kohdalla ollutta lottia useamman vuoden. Hollantilainen huutokauppa tarkoittaa sitä, että lotin hoidosta oli sen hoitajalle määrätty tietty palkka. Mutta lotit huutokaupattiin niin, että se joka halvimmallalla lupasi tienpätjän hoitaa, se sai sen hoidettavakseen. Jokainen voi ottaa hoitaakseen niin monta lottia kuin halusi. Lotti oli noin 100 metriä pitkä pätkä tietä. Lotit oli erotettu toisistaan kivitopilla, jossa oli numero. Käen ja Leppäsen tonttien rajalla oli oma kivensä, Leppäsen ja Hiedan rajalla, samoin Hiedan ja Salosen välissä. Tässä kuva Lotti-kivestä Salosen ja Sorjamäen rajalla. Kivessä on numero 1251.

Kuva Marketta Uotilaa

Talvisin lunta lapioitiin tieltä sitten, kun joku jäi kiinni. Yleensä kulkijat olivat hevosen vetämiä rekiä, jotka pääsivät eteenpäin vähän syvemmissäkin lumessa. Jalankulkijat ottivat talvella avukseen sukset. Sorjamäen Alli muisteli matkantekoa Lampaankedosta Lauttakylään: ” Lährin Lauttakyllään kauppa-asioille potkukelkalla. Samalla vein kananmunia Kansankaupaan. Yällä oli satanut runsaasti lunta. Siihen aikaan kulki aura-auto vain silloin tällöin. Olin Valjolan mutkassa, ko aura-auto tuli kohrille. Se ajo niin reunasta, että jouruin sen tönäsemänä ojaan kaaruksiin. Aura heitti vielä ison kasan lunta päälle. Aura-auton kuljettaja huamas tilanteen ja tuli katsomaan miten kävi. Kömmin ylös lumesta ja pääsinkin takasin tielle. Annoin autonkuljettajan kuulla kunniansa, mutta kuski huikkas vaan:” On se henkisä kumminki, ko ääni kuuluu!” Ja lähti menemään. Mää keräsin muniani ojasta lumen seasta ja suutuspäissäni annoin kuskille aika pöllytystä.”

Leppäsen Esko muistaa muutamia kertoja, kun Räikänmaantietä Lampaankedossa avattiin lapioilla, tuiskassa kinostuneesta lumesta. Kerran Lampaankedon lapiomiehet avasivat Räikänmaantien ihan Lauttakylänkatuun asti. Vaikka lapiointsijoita olisi ollut enemmänkin, kyllä siinä varmaan hiki tuli. Kerran pääsiäisen aikaan oli tuiskannut aika tavalla ja Esko muistaa, kun hän oli Sorjamäen Gunnarin kanssa lapioimassa tietä auki Lampaankedosta Pyölön sillalle päin. Siihen aikaan Inkiset asuivat Pahkiossa ja kävivät saunassa Viskarilla. Esko huomasi, että harmaa hevonen juoksi heitä vastaan vauhkoontuneena, tyhjä reki perässä. Onneksi Gunnari onnistui saamaan hevosen kiinni, sillä vauhkoontunut nuori hevonen, olisi voinut hyvinkin juosta Lauttakylään asti. Hevonen oli kaatanut kuormansa Sivusen tielle ja Esko ja Gunnari kävivät pelastamassa perheen lumikinosten keskeltä Viskarille tupaan lämmittelemään.

Keväällä, kun lumi rupesi pehmenemään, oli tien pinta vaarallinen, kun sen ajourat olivat talven aikana sotkettu hevoskärryillä ja reellä piukkaan. Siinä kaatoi helposti kuormansa, jos ei osannut varoa ja reen jalas putosi pehmeään kohtaan.

Salosen Toivolla oli 1940- ja 1950 lukujen vaihteessa, useamman vuoden ajan hoidossa Räikänmaahan menevästä tietä koko Lampaankedon –lotti. Se alkoi Sorjamäen metsältä ja loppui Pennasen mutkaan. Tien numero oli ja on edelleen 12823. Toivo haki hevosella Santatietä pitkin santaa santakuopalta ja sannoitti tietä, kun se oli liukas ja etenkin keväällä, kun routa oli tehnyt tien täyteen kuoppia. Silloin santahommat hoidettiin vielä lapiopelillä.

Tien hoitoon haettiin eri vuosikymmeninä santaa Santatietä pitkin. Esimerkiksi Pyölön vanhan sillain rakentamiseen tarvittiin paljon santaa ja kiviä. Vuonna 1956 silta uusittiin ja edelleen tarvittiin paljon rakennusaineita. Santatie ja Vihkimysvuoren viereinen santa-alue ja kivikko olivat usean vuoden ajan hyvin tarpeellia ja kovassa käytössä.

Vuoden 1948 syksyllä Suomessa alkoi kausi, jolloin oli suurtyöttömyyttä. Tilannetta helpotettiin aloittamalla useita tierakennushankkeita työttömyystöinä. Työllisyyspainotteinen tien rakentaminen loppui 1960-luvun puolessa välissä. Lampaankedossa muistetaan vieläkin 1950-luvun alussa sen läpi kulkeneet ojankaivajat. Tien ojat oli kaivettu kaivurilla, mutta varta vasten palkatut ojankaivajat siistivät kaivurin jälkiä. Yksityistielaki vuonna 1958 muutti koko tienpidon valtakunnassa. Räikänmaantiestä tuli paikallistie, jonka ylläpidosta huolehti kunta ja valtio. Tielain uudistuksella lakkautettiin kunnan- ja kylätiet, ja muutettiin ne TVH:n hoitamiksi paikallisteiksi.

Lampaankedon mukulat kävivät vuosina 1938 – 1970 koulua Räikänmaan kansakoulussa ja kulkivat Räikänmaantietä tuulisen Kooman aukeen läpi. Monesti talvella oli tuuli tuiskannut maantien ihan tukkoon. Pertti muisteli, että hänen ollessaan Räikänmaassa koulussa, tie oli niin pahasti tukossa, että se avattiin Vaanon telaketjutankilla.

Marketta muisteli talvea 1966-67, jolloin hän oli ensimmäisellä luokalla. Silloin Kooman aukeella oli niin korkeat lumivallit, että ne ylettyivät korkealle ekaluokkalaisen pään yläpuolelle. Lumi lensi tuiskussa pään yli, kun taapersi tiensivua kohti koulua. Silloin kulki onneksi aurausautoja, niin ei tarvinnut umpihangessa rämpiä. Koulun tykönä ja matkankin varrella, lapset menivät aina pellolle lähelle tietä, kun lumiaura tuli, että pääsivät lumisuihkuun. Se oli tosi hauskaa. Mutta se hauska lopetettiin, kun aikuiset pelkäsivät, että lumen joukossa voisi olla kovia lumikökkäreitä tai kiviä, jotka voisivat tehdä pahaa jälkeä singotessaan lapsen päähän. Lapsilla oli eri käsitys asiasta. Ikinä ei mitään niin kovaa päähän tullut!

Tässä on kuva Räikänmaan tiestä. Tällainen se on nykyään. Kuva on otettu Sorjamäen kohdalta Lauttakylään päin. Tästä kohdasta alkaa Lampaanketo. Siinä näkyy Sorjamäen ahde, joka ennen vanhaan oli ihan oikea mäki. Noin sukkelan pieneksi se on mennyt. Vanha sanonta: ”Piäenenee ninko pyy maailmanlopun erellä.” sopii tähänkin kohtaan. Kuva Leila Peltomäki.

1.3 Polut Lampaankedon metsissä

Räikänmaantie ei suinkaan ollut ainoa väylä, mitä pitkin ihmiset Lampaankedosta olivat yhteydessä ympäröivään maailmaan. Metsät olivat täynnä polkuja, joista näki, että niitä myös paljon käytettiin. Entisiä polkuja Lampaankedon tiet alunpitäen olivatkin. Santatie oli tietenkin yksi väylä, jota pitkin päästiin Löysälään, lähelle nykyistä Rekikosken hevostallia. Ilomäkeen oli myös vanha kärrytie, joka kulki peltojen halki, Tikkasuulin kohdalta. Ilomäentien kautta pääsi aina Kuninkaisiin asti.

Tähän kirjaan olemme koonneet Lampaankedon lasten muistelmista 1900- luvun alusta 1970- luvulle asti. Olemme halunneet kuvata lasten elämää, niin kuin me olemme sen eläneet ja miten me sen vielä 2000- luvulla muistamme. Olemme keränneet kappaleen Suomen maaseudun historian, joka meille on antanut rikkaan ja antoisan elämän.

Elämämme vahva perusta on siinä, mitä me olemme saaneet oppia elämästä vanhempiemme elämää katsellen ja kuunnellen. Tätä vanhan kansan viisautta, me haluamme siirtää kaikille niille, jotka tänä päivänä katselevat uteliain silmin maailman menoa ja elintapojen muutosta.

